

Тимошенко С. В.
*студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних реаліях все більше людей потребують саме безоплатну правову допомогу, тому що значно зросла кількість внутрішньо переміщених осіб, які вимушені були лишити свої домівки або залишилися без них, також ті, які не мають грошових коштів, але потребують якісної допомоги з боку фізичних та юридичних осіб, які можуть надавати таку допомогу, що регламентована законодавством.

Згідно з Законом України «Про безоплатну правову допомогу», безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [1, ст.1]. Також відповідно до Конституції України таку допомогу можуть отримувати громадяни України, іноземці, особи без громадянства, у тому числі, біженці чи особи, які потребують додаткового захисту [2, ст. 59]. Слід зазначити, що ця норма почала ефективно працювати лише тоді, коли прийняли законодавчі норми щодо надання безоплатної правової допомоги.

Стосовно визначення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), то згідно зі ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», цими особами є громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3]. Ця категорія громадян має право на безоплатну вторинну правову допомогу, яка включає складання процесуальних документів, захист, здійснення представництва інтересів осіб у судах та інших державних органах, органах місцевого самоврядування, передіншими особами. Громадянин, який подав заяву про взяття його на облік як ВПО, має право на представництво інтересів з питань, що безпосередньо пов'язані з отриманням довідки про взяття на облік ВПО, згідно з Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», за тієї умови, що ця особа перемістилася з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії [4] та згідно з Переліком територій, що вказані в Програмі «Підтримка» [4].

Для внутрішньо переміщених осіб безоплатна правова допомога може знадобитися задля щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання та оплату житлово-комунальних послуг (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 01.10.2014 р. № 505). У цілому, в умовах сьогодення більшість громадян потребує правової допомоги стосовно: правових консультацій щодо особливостей перетину державного кордону; правових підстав проведення або затримки фінансових операцій; отримання статусу ВПО та передбачених державних та соціальних виплат; отримання статусу біженця та інше. Також в умовах воєнного стану актуальною є дистанційна правова допомога населенню, яка стає в нагоді, коли громадяни знаходяться у віддалених районах від обласних центрів або за станом здоров'я, чи з інших особистих підстав не мають можливості на особисту зустріч. З цією метою створені спеціальні електронні застосунки, через які можливо проводити онлайн-консультації.

Щодо вразливих верств населення та малозабезпечених осіб, які потребують саме безоплатної правової допомоги. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» вразливими групами населення є особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. А малозабезпеченими визнано осіб, середньомісячний сукупний дохід яких за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення за наданням соціальних послуг, не перевищує двох прожиткових мінімумів для відповідної категорії громадян [5, ст.1]. Серед чинників, які зумовлюють складні життєві обставини, законодавець виділяє такі: безробіття, інвалідність, похилий вік, бездомність, малозабезпеченість, тяжкі або невиліковні хвороби, жорстоке поводження з дитиною, психічні розлади, ухилення від виконання батьківських прав, домашнє насильство, шкода, завдана стихійними лихами, пожежею, бойовими діями, тимчасовою окупацією тощо. Ст. 23 цього закону передбачаються послуги, що надаються екстрено (кризово), а саме: консультування, надання притулку, догляд, короткотермінове або підтримане проживання, натуральна допомога, транспортні послуги, якщо виникає загроза життю чи здоров'ю та у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні [6, ст. 23].

Хотілося б згадати правову допомогу дітям. За національним законодавством дитиною є особа віком до вісімнадцяти років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше. Нажаль, в умовах воєнного стану серед постраждалих дуже багато саме дітей, які залишилися дітьми-сиротами, які не мають ані рідних, ані власного житла, які потребують і соціальної, і психологічної, і правової допомоги. За даними, які ми бачимо в новинах майже щодня, внаслідок воєнних дій багато дітей отримали поранення, каліцтво, контузію,

а також зазнали фізичного, сексуального та психологічного насильства. Також серед дітей багато хворих на хронічні захворювання, зі стійким розладом функцій організму, вродженими вадами, безпритульних дітей та дітей-біженців – всі вони потребують негайного додаткового захисту з боку держави. Особливо з перших днів воєнного стану в країні потребували допомоги діти, яким необхідна постійна підтримка стану здоров'я завдяки лікарським засобам; діти грудного віку, які не мали дитячих харчових сумішей та потребували спеціальних засобів гігієни. І лише завдяки гуманітарній допомозі та волонтерським об'єднанням ці діти отримували і продовжують отримувати необхідне.

Як висновок, треба зауважити, що найбільшої правової допомоги сьогодні потребують саме ВПО, які наразі є дуже розгубленими і не завжди знають, що їм робити, але саме завдяки державній, соціальній психологічній допомозі відповідних органів та організацій, а також професійній правовій допомозі, яка надається безоплатно, робляться великі кроки задля захисту прав громадян. Дуже важливим напрямком безоплатної правової допомоги стало використання дистанційних консультацій через мережу Інтернет та спеціально створені застосунки для мобільних телефонів, що дозволяє населенню вирішувати значну частину правових питань, не виходячи з дому. Великий внесок державою зроблено у запровадження та розвиток під час воєнного стану застосунку «Дія», який дозволяє економити час громадян та на відстані користуватися перевагами, які надані державою для окремих верств населення. Отже, завдяки Програмі «єПідтримка» більшість громадян можуть оформляти різні види допомоги та відстежувати надання такої допомоги.

Список використаної літератури:

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. No 3460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3460-VI>
2. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1875-IV. Ст. 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV>
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. No 1706-VII. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1706-VII>
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64. URL: <https://president.gov.ua/documents642022-41397>
5. Про затвердження переліку адміністратив-но-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. № 204. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

6. Про соціальні послуги. Закон України від 17.01. 2019 р. № 2671-VIII. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2671-VIII>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**